

**NEFRET SUÇU VE JOHN STUART MILL'İN
“ZARAR PRENSİBİ”***

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YAYLALI**

**HATE CRIME AND JOHN STUART MILL'S
“HARM PRINCIPLE”**

Makaleye Atıf

Klasik Usul: Yaylılı, Mustafa: Nefret Suçu ve John Stuart Mill “Zarar Prensibi”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 27, S. 1, 2019, s. 37-53.

APA: YAYLALI, M. (2019). Nefret Suçu ve John Stuart Mill “Zarar Prensibi”. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 27 (1), 37-53.DOI: 10.15337/suhfd.545149

* **Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih:** 17.01.2019

Kabul Edildiği Tarih: 08.03.2019

DOI Numarası: <https://dx.doi.org/10.15337/suhfd.545149>

** İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

E-Mail Adresi: mustafayaylali@sehir.edu.tr

ORCID ID: [0000-0003-2361-8105](https://orcid.org/0000-0003-2361-8105)

ÖZ

Bu makalede “Zarar prensibi”, devletin topluma karşı müdahalesini ve çekimsizliğini denetleyen ve bu denetimi “gelişim bağlamında” ele alması gerektiği savunulacaktır. TCK’ da yer alan ‘Nefret Suçu’nun toplumun gelişimini ne kadar engellediği ve onun yerine nasıl bir mekanizma konulması gerektiği araştırılacaktır. Bu durum John Stuart Mill’in bir yandan bireylerin ekonomiye ve topluma en yüksek seviyede katılımını sağlayan ve aynı zamanda toplumun gelişimini de dengeleyen ‘zarar prensibi’ çerçevesinde ele alınacaktır. Ancak zarar prensibinin literatürde iki türlü uygulaması vardır, birincisi daha çekimsiz ve minimalist diğeri ise daha mücadeleci ve paternalisttir. Bu makalede, bu iki yorumun John Stuart Mill’ in görüşünü tam anlamda temsil etmediği ortaya konulacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Nefret suçu, Zarar prensibi, İfade özgürlüğü, John Stuart Mill, Liberalizm.

ABSTRACT

In this paper we claim that John Stuart Mill’s harm principle is intended to balance the intervention of the state in society. More in particular, the paper will scrutinize the recently adopted hate crime laws in Turkey In with the perspective of the harm principle. We argue that according to Mill the interventionism of the harm principle is depended on whether or not it leads to “social progress”. In this respect, we claim that both interpretation of the harm principle, interventionist, paternalist approach as well as the non-interventionist, minimalist approach, misrepresents John Stuart Mill’s true intention of the harm principle.

KEYWORDS: Hate Crime, Harm Principle, Freedom of expression, John Stuart Mill, Liberalism.

GİRİŞ

Gelişen toplumlarda ekonomiye ve topluma katılımı sağlamak, en önde gelen devlet politikalarından biridir. Ekonominin gelişiminin sağlanması için toplumun bütün kesimlerinin topluma dahil edilmesi gerekmektedir. Bu yüzden devletin önde gelen politikalarından birisi, bu katılımı sağlamak ve bu bağlamda toplumun karşı karşıya kaldığı engelleri ortadan kaldırmaktır. Gelişen toplumlarda toplumsal kontrol mekanizmaları, devletin kendi mekanizmalarından biri olan ceza hukuku mekanizması yerine geçer ve bu

durumda devlet, toplumu kontrol etmek için ceza hukukuna yönelir. Devlet, nefret suçunu TCK (Türk Ceza Kanunu)'ya dahil ederek gelişen toplumu kendine karşı korumayı, ekonomiye ve topluma üst düzey katılım sağlamayı amaçlamıştır. Ancak katılımın sağlanması için TCK'da yapılan bu düzenleme toplumun ve ekonominin gelişimi için gerekli olan yeniliklere zarar vermektedir.

Bu makalede, TCK' da yer alan nefret suçunun toplumun gelişimini ne kadar engellediği ve onun yerine nasıl bir mekanizma kurulması gerektiği araştırılırken John Stuart Mill'in bir yandan bireylerin ekonomi ve topluma en yüksek seviyede katılımını gerçekleştiren ve aynı zamanda toplumun gelişimini de dengeleyen "zarar prensibi" çerçevesinde ele alınacaktır. Mill'e göre birey, özgür iradesiyle davranışlarını kendisi belirlediğinden, atacağı adımları kendisi oluşturduğundan dolayı eylemlerinden sorumlu olur. Bu özgürlük anlayışı normatif bir özgürlük anlayışıdır ve sorumluluk üzerine kurulmuştur. "Bireyin otonomisi" kavramı üzerine kurulmuş olan bu özgürlük anlayışı, bireyin kendi kendini yönettiği ve bu yüzden de otonom olduğu bir durumu ifade eder. John Locke'a dayanan bu görüş, 'devletin sadece birey otonomisi sağladığı ve başka bir şekilde bireye karışmadığı' teorisine dayanmaktadır. Birey otonomisi prensibi, zarar prensibinin temel dayanağıdır ve girişte de belirtildiği gibi zarar prensibi hakkında geliştirilmiş olan her iki görüş de birey otonomisi hakkında farklı görüşler sunmaktadır. Oysa Mill'in zarar prensibinde, birey otonomisinden ziyade gelişim felsefesine odaklanmış ve bu yüzden de önceliği herhangi bir otonomiye vermek yerine, otonom unsurların gelişimini sağlamak olmuştur. Başka bir deyişle John Stuart Mill, zarar prensibiyle hem katılımı hem de gelişimi sağlamaktadır. Kısacası, Mill'in öngördüğü zarar prensibine göre devlet bir yandan katılımı sağlamakla mükelleftir, diğer yandan da ve daha da önemlisi, gelişimi sağlamak için özgürlüğü (ifade özgürlüğünü) korumak zorundadır. Yani başka bir deyişle zarar prensibine göre devlet ne çok müdahalecidir ne de arka planda durmaktadır.

Makaleye başlamadan önce, Türkiye'deki nefret suçuna biraz değinilecek ve sonrasında John Stuart Mill'in zarar prensibine göre nefret suçunun uygunluğu tartışılacaktır. Bu tartışma sırasında zarar prensibinin iki farklı yorumuna değindikten sonra, iki yorumun da Mill'in görüşünü yansıtıp yansıtmadığı irdelenecektir. Bu bağlamda Mill'in, zarar prensibiyle gelişimi sağlamayı amaçladığı ve bu vesileyle de zarar prensibinin amacının gelişim olduğu gerçeğine vurgu yapılacaktır.

Zarar prensibinin amacının gelişim olduğunu belirledikten sonra, ikinci argüman ise nefret suçunun toplumun ve ekonominin gelişimini etkileyip etkilemediği veya engelleyip engellemediğidir. Mill, bu konuyu *Özgürlük Üzerine ve Faydacılık* hakkındaki kitaplarda ayrıntılı bir şekilde dile getirmiştir. Mill, Hürriyet hakkındaki kitabında, bazıları için kabul etmesi zor olsa da, ifade özgürlüğünün içeriğe bakılmaksızın gelişimi sağladığını açıklanmaktadır. Ancak, bu ifade özgürlüğü kuramı Mill'e göre mutlak anlamda kullanılması gerekmeyen bir kavramdır.

1. İfade Özgürlüğü ve Nefret Suçu

Nefret suçu veya "Hate Crime"¹ dediğimiz suç tipi, bir kişiye din, dil, felsefi görüş ve cinsiyet gibi konularda ayrımcılık veya özellikle nefretle ağırlaşan suç tipidir.² Örneğin birini öldürmek cezai anlamda bir suçtur ama ırkçılık ve nefrete dayalı bir öldürme fiili ise farklı bir konuma sahiptir. Nefret Suçu Türkiye'de ilk defa Avrupa Birliği (AB)'ne uyum süreciyle beraber çalışma grubunda ele alınmıştır ve TCK' nın 122. maddesinde, 2 Mart 2014'te Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³ Nefret suçu gibi yeni bir suç tipinin Türkiye'de uygulanmasından ziyade, nefret suçunun Türkiye gibi gelişen ülkelere sağlayabileceği faydalar ve verebileceği zararlara değinmek istediğimiz için, bu konu özellikle John Stuart Mill'in zarar prensibi çerçevesinden ele alınacaktır.

Nefret suçunun diğer AB ülkeleri ve ABD gibi ülkelerden daha geç uygulanmasının sebebi Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olması ve toplumda katılım seviyesini ayakta tutma gereğinin yeni görülmesidir. Nefret suçu bir suç unsuru olarak toplumda katılımı garantilemektedir. Ancak gelişen ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki fark; gelişen ülkenin daha gelişmekte olduğu için yenilik ve inovasyona ihtiyaç duyarken, gelişmiş ülkelerde ise topluma katılmak daha çok önem arz etmektedir.

¹ ÇAKAR, Bekir (2016) "Avrupa ve ABD'de Artan Salgın: Nefret Suçu", The GLOBAL: A Journal of Policy and Strategy, C. 1, S. 2, s. 91 <http://www.academia.edu/download/46435846/makale-5.pdf>. (erişim:02/08/2017)

² ÇAKAR (2016), s. 93; SINAR, Hasan (2013) "Türk Hukuku'nda Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenleme Çalışmaları", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 2, s. 19.

³ RESMÎ GAZETE SAYI: 28940 Kanun No. 6529 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140313-15.htm> (erişim:02/08/2017).

Bu yüzden Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, ifade özgürlüğünün getirdiği yenilik ve gelişimi mi, yoksa gelişmiş ülkelerde daha çok gördüğümüz topluma katılımı mı garantilemek gerekir? Yani başka bir deyimle ifade özgürlüğünün mü savunulması gerekir ya da nefreti yasaklayarak katılımın mı desteklenmesi gerekir? John Stuart Mill'in zarar prensibinin bu soruna çözüm getirebileceğini düşünmekteyiz ve ifade özgürlüğü ve katılımı engelleyen unsurlardan biri olan nefreti yasaklayan dengeyi oluşturduğunu; dolayısıyla hem topluma katılımı hem de toplumsal gelişimi sağlayan bir mekanizma olduğunu görmekteyiz.

Devam etmeden önce John Stuart Mill'e göre zarar prensibinin açıklamasına değinilecektir. Mill'e göre zarar prensibi: "Hiçbir kimse, bir şeyi yapmaya veya buna katlanmaya, sırf böyle yapması onun için hayırlı olacaktır diye, onu daha mesut kılacaktır diye, başkalarının düşüncelerine göre böyle yapması akıllıca yahut doğru olacak diye mecbur edilemez. Bu hiçbir şekilde haklı değildir. Bunlar bir kişiyle ilgili olarak serzenişte bulunmak, onunla tartışmak, onu ikna etmek veya ondan ricada bulunmak gibi haklı nedenler olabilir; ancak o başka türlü yaptığı takdirde onu zorlamak veya herhangi bir kötülüğe uğratmak için hiçbir zaman haklı birer neden oluşturamazlar. Kendisine müdahalenin meşru olması için onun yapmamasını istediğimiz davranışının başkasına mutlak surette zarar verecek nitelikte olması gerekir. Bir bireyin davranışından dolayı topluma karşı sorumlu olabileceği kısmı, o davranışın başkasını ilgilendiren kısmıdır."⁴

İfade özgürlüğüyle başlayarak, John Stuart Mill'in gelişim felsefesi çerçevesinde geliştirilen ifade özgürlüğünün sadece bireyin değil, toplumun da gelişmesine katkı sağlamasını öngörmüştür.⁵ Gelişim felsefesinin önceliği, kavramsal ve/veya teorik gelişim, yani görüş ve fikirlerin gelişmesini sağlamaktadır. Ancak şunu belirlemekte de fayda var ki; görüş ve fikirlerin ortaya çıkması belirli bir normatif sisteme dayalıdır. Görüş ve fikirler bireylerden kaynaklandığı için, bu görüşler bireylerin birbiriyle belirli bir normatif standarda göre etkileşimde bulunması esasına dayanmaktadır. İfade özgürlüğünün veya tartışmanın systemsiz bir şekilde değil, tam tersine sistemli yani normatif bir çerçeve içinde gelişmesi gerekmektedir ki istenen gelişme ortaya çıksın. Yani başka bir deyişle, gelişme felsefesi John Stuart Mill için belirli bir ahlak ve normatif zemini oluşturmaktadır.

⁴ MILL, John Stuart (2012), Hürriyet Üstüne, (Çev.) DOSTEL, M. Osman, Ankara, s. 56.

⁵ MILL, (2012), s.121.

Bu bağlamda ifade özgürlüğü, Mill'e göre bir amaç teşkil etmektedir ve o da gelişimi sağlamaktadır. Kavramlar veya görüşler Mill'e göre sadece görüş ve fikir değil; gelişen bir ülke ve toplum için kaçınılmaz unsurlardan biridir. 1850 yıllarında yaşayan John Stuart Mill, modern bir devletin gelişmeyi nasıl ayakta tutabileceğini düşünmüş ve ünlü Fransız sosyolog Auguste Comte'tan etkilenmiştir.⁶

Nefret suçunu bu çerçevede ele alırsak, daha öncede belirttiğimiz gibi nefret suçunun ilk önce kendi kendini doğrulayan meşru sebepleri vardır. Bunlar arasında en önemlisi ve öne çıkan sebebi ise gelişmekte olan ülkelerde toplumun büyük bir bölümünü dahil etmek ve dışlamamaktır. Ancak nefret suçu gelişmekte olan toplumlarda bir yanda katılımı sağlarken, öte yandan ise gelişimi engellemektedir.

Nefret suçunu John Stuart Mill'in zarar prensibi çerçevesinde ele alırsak, Mill her görüş veya her tartışmanın sınırsızca yapılmasını düşünmemektedir. Mill'e göre onun için faydalı olmayan veya gelişimi sağlamayan ifadeler, bilgiler, görüşler ve beyanları göz ardı edilmelidir.

O yıllarda ortaya çıkan yeni bir görüşe göre, devlet sadece siyaset ve bireyden değil; aynı zamanda dinamik bir toplumdaki oluşmaktadır. Bu görüşe dayanarak Mill, toplum içinde gelişimi sağlamak için görüş ve fikirlerin yasaklanmaması gerektiğini, aksi takdirde bunun gelişimi engelleyeceğini belirtmektedir.

John Stuart Mill'in yaşadığı dönem, modernizmin en katı yılları ve en etkin şekilde kendisini gösterdiği zamanlardı. Modernizm aynı anda pozitivizm ile adlandırılmaktaydı ve bundan dolayı Mill, Comte'un sosyolojik yöntemini siyasete uygulayarak uyum sağlamaya çalışmıştı.⁷ Bu bağlamda Mill bir yanda özgürlüğü, aynı zamanda da toplumun ve bireyin siyasetten uzak olmasını savunur. Mill'e yapılan tutarsızlık eleştirisi de bu yüzdendir. Bir yandan birey özgürlüğünü, öbür yandan toplumsal ve siyasi müdahaleyi savunmuştur.

Nitekim *Hürriyet Üstüne*⁸ kitabında ifade özgürlüğü hakkında görüşlerinde belirttiği gibi, ifade özgürlüğünün amacı sadece düşüncelerin

⁶ MILL, John Stuart (1873), *The Positive Philosophy of Auguste Comte*, New York, s. 3vd.; GEORGE, William H. (1927), "Auguste Comte: Sociology and the New Politics", *American Journal of Sociology*, C. 33, s. 3.

⁷ KEMP, Tom (2014), *Industrialization in Nineteenth Century Europe*, New York, s.1.

⁸ MILL (2012), s.62.

özgür bir şekilde ifade edilmesi değildir. İfade özgürlüğü konusunu Mill'den önce John Locke⁹ dile getirmiştir ve onun kökü önceden de belirttiğimiz gibi bireysel otonomidir. Burada bireysel otonomi, siyasi otonomiye karşın oluşturulmuş bir otonomidir ve ifade özgürlüğü de onun bir parçasıdır. Ancak Mill, aynı ifade özgürlüğünü değişik bir bağlamda yeni bir toplumsal oluşum içindeki ifade özgürlüğünü ele almaktadır. Bu yeni oluşum veya yeni gerçek, siyaset odaklı değil, toplum odaklıdır.

Çünkü Auguste Comte'un ortaya attığı gelişim felsefesi¹⁰ ve toplumsal pozitivizm sadece toplum içinde cereyan eder. Mill, Auguste Comte'un geliştirdiği bu yeni toplumsal gerçeğin baskınlığa karşın ifade özgürlüğünü hem savunur hem de aynı anda gelişim felsefesine olan katkısına değinir. Bu yüzden John Stuart Mill'in ortaya attığı ve geliştirdiği ifade özgürlüğü kuramı, John Locke'un ve liberallere has olan ifade özgürlüğünden bir hayli farklıdır ve karışıklık bundan kaynaklanmaktadır. Çünkü Mill'e göre Dünya "... kişinin parçası olduğu kesimden ibarettir. Kendi partisi, kendi mezhebi, kendi kilisesi, kendi toplumsal sınıfı vb. Şayet "dünya" bir kimse için kendi ülkesi, kendi çağı kadar geniş bir anlamı ifade ediyorsa, bu kişi için liberal ya da geniş düşünceli biri denebilir."¹¹ Bu ifadenin arkasında yatan görüş; insanın artık teokratik gerçeklerden değil, aklının egemen olduğu ve bir vesileyle kendi yarattığı gerçeklerle ancak kendi gerçeğini yaratmış olduğudur.

Bu yüzden, Mill'e göre "İnsanlığın sağduyusu esef edilecek bir şeydir ki pratik muhakemenin yanılabilirliği teoride daima kabul edildiği halde insanlar bunu pratik hayatlarında pek göstermezler. Her birey kendisinin yanılabilir olduğunu pekala bildiği halde, pek az kimse kendi yanılıklarına karşı önlem almayı gerekli görür."¹² Yani ifade özgürlüğün önemi, Mill'e göre zaten, eskiden Vatikan'ın üstlendiği görevi, bilginin tek eldeki hakimiyetini devralmak ve geliştirmektir. Bilim artık bireylerin tekelindedir ve yöntem olarak da ifade özgürlüğü kullanılmaktadır. İfade özgürlüğünün herhangi bir yolla kısıtlanması bu yüzden tasvip edilmemektedir; çünkü bu, artık bireylerin üstlendiği, deyim

⁹ TOPAKKAYA, Arslan (2007), "Hobbes, Locke, Rousseau ve Kant Hukuk Felsefelerinde Bireysel Özgürlükle Toplumun Genel İradesi Arasındaki İlişkinin Kurulumu Üzerine Bir Analiz", *Düşünen Siyaset*, s. 24.

¹⁰ COMTE, Auguste (1975), *Auguste Comte and Positivism: The Essential Writings*, New York, s.9 vd.

¹¹ MILL (2012), s. 69.

¹² MILL (2012), s. 68.

yerindeyse, bilim egemenliğine zarar vermektedir. Dolayısıyla Mill'e göre "... kamu otoritelerinin, hata olduğu varsayılan bir şeyin yayılmasını önlemeye kalkışması, aslında en büyük yanılmazlık iddiasıdır. İnsanlara 'onu kullansınlar' diye muhakeme gücü verilmiştir"¹³ Çünkü Mill'e göre önemli olan şey, bilim ve bilginin, daha doğru, pozitif; yapay bilginin, güncel ve çağdaş olmasıdır. Mill bu yüzden Auguste Comte ile aynı fikirdedir ve toplumun kendi beşeri dinini oluşturduğuna inanmaktadır. Ancak Mill'in, Comte ile ayrıştığı nokta ise, Comte'un bu beşerî dini yüceltmesidir. Bu yüzden Mill, birey otonomisinin ve ondan kaynaklı olan ifade özgürlüğünün, değişim ve gelişimi sağlamaya katkıda bulunacağına inanmaktadır. Bunun yanında, yine Mill'e göre, "Ellerinden gelen en doğru düşünceleri edinmek, bunları dikkatli bir şekilde edinmek, doğru olduklarına iyice emin olmadıkça da bunları başkalarına asla zorla kabul ettirmemek, hükümetlerin ve bireylerin görevidir."¹⁴

İfade özgürlüğünün önemi, yukarıda belirtimiz gibi birey ve toplum için önem arz eden bilginin saflığı ve mükemmelleşmesi için gerekmektedir. Öyleki insanlar ona dayanarak adımlarını atmaktadır ve bu durum uzun vadede toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişimi sağlar. Mill, ifade özgürlüğünün önemini "Eyleme geçirmek için bir düşüncenin doğru olduğunu varsaymamızı haklı kılan esas şart, başkalarının bizim fikrimizin aksini söyleme ve onun yanlışlığını ispat etme hususlarında tam özgürlüğe sahip bulunmalarıdır. Bundan başka hiçbir şart altında, beşeri özellikleri olan bir canlının elinde haklı olduğuna dair makul herhangi bir teminat yoktur."¹⁵ şeklinde ifade etmektedir. Ve "O halde bütün gücü ve değeri yanlış düzeltebilme özelliğine bağlı olduğuna göre, insan muhakemesine, ancak yanlışları düzeltme imkanı devamlı olarak verildiği zaman güven beslenebilir."¹⁶

Bir toplumun gelişimi, toplum olarak attığı adımlara bağlıdır. Bu adımların doğru bilgiye dayanıp dayanmadığı ancak, metotsal olarak, deneme ve yanılma yöntemiyle gerçekleşir; bu da ifade özgürlüğüdür. İfade özgürlüğünü kısıtlayan her yöntem, bu bilginin güncelliğinin ve doğruluğunun kesin olarak test edilmesini engeller ve bu yüzden toplumun

¹³ MILL (2012), s. 70.

¹⁴ MILL, (2012), s.70.

¹⁵ MILL, (2012), s. 71.

¹⁶ MILL, (2012), s. 72.

gelişimini kısıtlar.¹⁷ Bu yüzden Mill'e göre, "İnsanların serbest tartışma lehindeki kanıtların sağlamlığını kabul edip de o kanıtların "her olaya genellenmesine" itiraz etmeleri gariptir. İnsanların, şüpheli olabilmesi ihtimali bulunan bütün konularda mutlaka serbest tartışmanın bulunmasını kabul edip de, belli bir prensip ya da öğretinin tartışmasının yasak olması gereğini düşündükleri zaman kendilerinin yanılmazlık taslamadıklarını kabul etmeleri tuhaftır."¹⁸ demektedir. Çünkü Mill'e göre "Mahkum edilen düşünce, kendisini tam savunma imkanına sahip olmadıkça, bir düşüncenin yanlış olduğuna karar vermede olduğu gibi, onun zararlı olduğuna hükmetmek için de yine aynı şeye ihtiyaç vardır. Başka bir deyişle, düşünceler arasında yanılmaz bir hakime ihtiyaç vardır. Aykırı düşen kişi kendi düşüncesinin doğruluğunu iddiadan men edilmiş olmakla birlikte, faydalılığını yahut zararsızlığını iddia etme konusunda izinli sayılabilir demek yeterli değildir."¹⁹

Nefret suçunun bu açıdan ele alınması gerekir. Yani bizim gelişimimize katkı mı sağlıyor, yoksa gelişimimizi mi engelliyor? Nefret suçu diye her ifadenin yasaklanması, Mill'e göre gelişimi engelliyor. Toplumun genel görüşü her zaman haklılığını göstermez. Bu nedenle farklı görüş, ne kadar toplum tarafından yadırgansa da, Mill'e göre, bu görüşün yasaklanması doğru değildir. Çünkü bu uzun vaade toplumun gelişimine değil, var olan dogmalar içinde hapsedilmesine neden olur. Diğer bir yandan, Mill elbette bireylere karşı edilen hakareti ifade özgürlüğü kapsamında kabul etmez; zira hakaretin toplumsal olarak gelişime bir katkısı yoktur. Hakaret, bilginin gelişimini değil, yozlaşmasını sağladığı için ifade özgürlüğü kapsamına girmez. Bu bölümü Mill'in zarar prensibindeki son paragrafıyla bitirmek istiyoruz. Çünkü Mill, son bölümde bizzat ifade özgürlüğü ve bu vesileyle nefret suçunun sınırını çok açık bir şekilde dile getirmiştir.²⁰

Mill'e göre "Bir bireyin davranışından dolayı topluma karşı sorumlu olabileceği kısmı, o davranışın başkasını ilgilendiren kısmıdır. Kendisini

¹⁷ HARRIS, Abram L. (1956), "John Stuart Mill's Theory of Progress", Ethics, S.66, C. 3, s. 162; Piers Norris Turner (2014), "Harm and Mill's Harm Principle", Ethics, C. 124, S. 2, s. 300 vd.

¹⁸ MILL (2012), s. 75.

¹⁹ MILL (2012), s. 76.

²⁰ HARCOURT, Bernard E., (1999), "The Collapse of the Harm Principle", The Journal of Criminal Law and Criminology C. 90, S. 1, s. 90; DYZENHAUS, David, (1992), "John Stuart Mill and the Harm of Pornography", Ethics, C. 102, S. 3, s.534 vd .

ilgilendiren kısmında özgür olması onun için mutlak bir haktır. Birey kendisi üzerinde, kendi vücudu ve beyni üzerinde, bizzat kendi başına buyruktur. Şu noktanın altını çizmek gerekir ki, bu ilke, yetilerinde erginleşmiş insanlara uygulanmak üzere ortaya atılmış bir ilkedir.”²¹

2. Sosyal Kontrol ve Gelişim

Mill'in bütün felsefesinin özü, bireysellik veya otonomi değil; *sosyal gelişim*dir. Doktrinde mevcut bazı görüşlerin aksine, John Mill'in felsefesi “sosyal felsefe” ortak paydası olarak alındığında oldukça tutarlıdır. Mill bunu takiben bireysel otonomiye ek olarak *sosyal gelişmeye* faydalı olduğu ve *sosyal gelişmeyi* teşvik ettiği müddetçe sosyal otonomiye de büyük önem atfetmektedir.²² Toplum, ancak sosyal varlık ya da toplumun herhangi bir baskı veya *paternalist* müdahaleden arı olduğunda ilerleme kaydedebilir. Bu nedenle Mill, doktrinindeki bazı görüşlerin aksine, *sosyal kontrol* teorisi için *faydalı ahlak* teorisini savunur.²³ Bu kısımda Mill'in *anti-paternalist* olmasının nedeni açıklanacak ve kendi faydacı tanımıyla sosyal gelişime etki edecek, *sosyal kontrol* bağlamında *zarar prensibi'nin* her türlü *paternalist* uygulamasına karşı gelinecektir.²⁴ Bunun için John Stuart Mill'in zarar prensibi bize açıklık getirmekte ve devletin ne zaman müdahalede bulunması ve ne zaman çekimser davranması gerektiğini göstermektedir. *Zarar prensibi*, Mill'e göre kısacası şu anlamı içerir: “Bu denemenin amacı, toplumun birey ile olan zorlama ve kontrol tarzındaki ilişkileri konusunda kullanılan araçlarla ilgili basit bir ilke beyan etmektir. Bu araçlar yasal cezalar şeklindeki maddi güç tarzında olabileceği gibi, kamuoyunun manevi baskısı şeklinde de olabilir. Burada ileri sürülen ilke, iki durum için de geçerlidir. Bu ilke, insanların bireysel olarak ya da toplu olarak aralarından herhangi birinin hareket serbestliğine müdahalelerine cevap veren yegane gerekçenin, ancak “nefsi koruma” olacağı ilkesidir. Medeni bir topluluğun herhangi bir üyesi üzerinde, onun arzusunun

²¹ MILL (2012), s. 59.

²² HAMBURGER, Joseph (2001), John Stuart Mill on Liberty and Control, New Jersey, s. 3.

²³ MILL, John Stuart- WARNOCK Mary (2003), Utilitarianism and On Liberty; Including Mill's 'Essay on Bentham' and Selections from the Writings of Jeremy Bentham and John Austin, 2. Baskı, Berlin, ss. 91 ve 132.

²⁴ MILL (2012), s. 113.

rağmen, gücün haklı olarak kullanılabileceği tek yer başkalarına gelecek zararı önleme noktasının olduğu yerdir."²⁵

Oysa Mill için *faydalılık* veya *utilitarianizm*, onun ahlak felsefesinin ve beraberince sosyal kontrolün temelini oluşturmaktadır.²⁶ Mill'e göre faydacılık veya 'Büyük Mutluluk Prensibi'ni ahlakın temeli olarak kabul eden inanç, mutluluk veren hareketleri doğru olarak ve mutluluktan uzaklaştıran hareketleri yanlış olarak kabul etmektedir. Mutluluk ile kastedilen memnuniyetin varlığı ve acının yokluğudur; mutsuzluk ile kastedilen ise acının varlığı ve memnuniyetin yokluğudur. Bu etik standart ya da ahlak teorisi, insanların hayattaki tek amacının gelişim olduğunu ifade eden sosyal gelişim teorisinin arka planında yer almaktadır. Mill'e göre faydalılık, insanda var olan yetenekleri canlandırır ve geliştirir.²⁷ İnsanlar kendilerini daha yüksek bir standarda yükseltmelidir. Bu (ahlaki) kural, Mill'in sosyal kontrol teorisinin temelini oluşturmaktadır.²⁸ Bu nedenle Mill'in atıfta bulunduğu ve amaçladığı faydalılık kavramı Bentham'inki gibi hedonist algıdan farklıdır. Mill'e göre hedonistik faydacılıkçı yaklaşım kısacası şöyle açıklanmıştır: "Tatmin olmamış bir insan, tatmin olmuş bir domuzdan, tatmin olmamış Sokrates, tatmin olmuş bir aptaldan iyidir. Ve aptal veya domuz farklı bir fikirdeyse bunun nedeni sorunu yalnızca kendi açılarından görüyor olmalarıdır. Karşılaştırmanın diğer kişileri ise, her iki tarafı da bilir".²⁹

Söz konusu faydacı ahlak Mill'in, içinde kendini geliştirme isteği olan tüm bireylerin diğerlerini de etkileyeceği ve tetikleyeceği "sosyal kontrol"ünün çerçevesini oluşturur. "Diğerleriyle birlikte hareket etmeye ve kendilerini bireyden ziyade kolektif olarak görmeye ve diğerlerinin hareketlerinin amaçlarına ilgi duymaya (en azından şimdilik) alıştırdılar. Bu nedenle birlikte hareket ettikleri sürece sonları diğerleri ile birlikte değerlendirilir; en azından geçici bir süreliğine diğerlerinin çıkarının kendi çıkarlarına olduğu hissi vardır."³⁰ Bu yüzden birey, sadece atomik veya

²⁵ MILL (2012), s. 56.

²⁶ MILL- WARNOCK (2003), s.185 vd.

²⁷ MILL- WARNOCK (2003), s. 187 vd.

²⁸ HARRIS, (1956), s. 3.

²⁹ MILL- WARNOCK (2003), s. 188.

³⁰ MILL- WARNOCK (2003), s. 207.

geleneksel veya dinsel ahlakta olduğu gibi muhafazakar değil, gelişme açısından daha ilerlemeye yönelik bir yol izler.

Bireyin özgürlüğüne zarar vereceği düşüncesiyle, en azından liberal bakış açısından “sosyal kontrol”ün bir kavram olarak görülmesi gerektiği görüşü genel olarak kabul görmektedir.³¹ Mill’e göre özellikle de eğer biri dinî, geleneksel ahlak anlayışını kabul ederse, göz ardı edilmesi gereken ahlak değil, gelişmeye zarar veren geleneklerdir. Bireyin davranışlarını gelişmeye yönelten ahlak veya sosyal kontrol desteklenmelidir.

Buna ilaveten, Mill özde geleneksel veya dinî ahlakın yer almasının, toplum için önem arz eden, kişinin içindeki sorumluluk duygusunu veya uyum hissini tetikleyeceği için takdire değer bulacak kadar ileri gider. Mill’in iddiasına göre, “Eğitim ve fikirlerin kutsallaştırdığı alışlagelmiş ahlak anlayışı; kendini başlı başına akla bağlayıcı olarak sunmakta ve bir kişiden ahlakın bağlayıcılığının genel prensiplerden kaynaklandığına inanması istendiğinde, bu öneri kişiye paradoksal gelmektedir. Beklenen sonuçlar teoremin kendisinden daha bağlayıcı bir etkiye sahiptir; üst yapı temeli olarak daha iyi ayakta durmaktadır.”³² Bu nedenle, “...hiç kimsenin "görev"in objektif bir gerçeklik olduğuna inancı, Tanrı’ya olan inancından güçlü değildir; ancak

Tanrı’ya olan inanç –gerçek ödül ve cezalandırma beklentisi hariç– sadece hareketler ve bir oranda öznel dinsel duygular yoluyla yürütülmektedir. Şimdiye kadar dikkate alınmayan müeyyide, her zaman aklın içindedir. Bu nedenle doğaüstü ahlakçıları için varılacak sonuç, köklerini aklın dışından almıyorsa akılda bu müeyyidenin oluşmayacağıdır. Eğer kişi kendi kendine “Beni kısıtlayan ve vicdan olarak adlandırılan his yalnızca benim aklımda” diyebiliyorsa, o zaman muhtemelen hissin sona erdiği yerde yükümlülüklerinin de sona ereceği sonucuna ulaşabilir ve eğer hissi uygunsuz bulursa göz ardı edebilir ve kurtulmaya çalışabilir.”³³ Bu sebepten ötürü “eğer ki ahlakî yükümlülüğün doğaüstü kaynağı iç müeyyideye herhangi bir fayda sağlıyorsa, kanaatimce faydacılık prensibi halihazırda bu getirilere sahiptir.”³⁴

³¹ HARRIS (1956), s. 165; KURER, OSCAR (2016), John Stuart Mill (Routledge Revivals): The Politics of Progress, New York, s. 11.

³² Mill, (2006), s. 206.

³³ Mill, (2006), s. 206.

³⁴ Mill, (2006), s. 206.

Bu nedenlerden dolayı özellikle Mill'in *Faydacılık*'ı dikkatlice okunduğunda, Zarar Prensibi'nin paternalistik manasına ilişkin tartışmanın aldığı hal oldukça anlaşılmalıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi bunun tek uygun açıklaması, Mill'in teorisinin sözde tutarsızlığını ortadan kaldıracak şekilde daha geniş kapsamlı incelenmeden bireyselliğin fazla vurgulanması ve bundan ötesine geçilmemesidir.

Kanaatimizce Mill'in faydacılık ahlak prensibi, kendi sosyal kontrol teorisinin bir göstergesidir.³⁵ Bunun sebebi ise faydacılık ahlak prensibi bireyin sadece ortaya koyması gereken bir davranış değil, aynı anda bütün kesimlerin beraberce uygulaması gereken ve oradan ortaya çıkan bir toplumsal baskı ve kontroldür. Bu baskı veya kontrol, Mill'in ahlak felsefesinin temelini oluşturmaktadır. Çünkü, o faydacılık ahlakına dayanan baskı, bireylerin, Mill'in gelişim felsefesine uygun bir şekilde gelişmesini sağlamaktadır. Kısacası, herkes kendisini geliştirmeye odaklanırsa, Mill'in görüşüne göre, geri kalan herkesi o yöne doğru zorlar.

Mill, çalışmasının üçüncü kısmında faydacılık felsefesinin sosyal kontrol olarak adlandırır ve "Faydacılık prensibi diğer tüm ahlak sistemlerinin sahip olduğu yaptırımlara sahiptir, olmaması için bir neden yoktur,"³⁶ şeklinde ifade edilen bir özelliğe sahip olduğunu vurgulayarak başlar. Faydacılık veya Utilitarianizm, önceki bölümde belirttiğimiz gibi atomik bireycilik yerine bireyden kaynaklanan sosyal gelişim felsefesinin bir unsuru olarak tanımlanması gerekmektedir.

Varsayılan ahlaki her türlü standartta söz konusu olduğu gibi şu sorular sıkça sorulmaktadır: Yaptırım nedir? Uyulmasını sağlayacak motivasyonlar nelerdir? Ya da daha spesifik olarak, bu yükümlülüğün kaynağı nedir? Bağlayıcı kuvvetini nereden almaktadır? Yukarıdaki sorulara özel bir uygulanabilirliği varmışçasına sorulan, sıklıkla faydacılık ahlakına itiraz şekli olarak varsayılan ve tüm ahlakî standartlara yöneltilen bu sorulara cevap vermek, ahlak felsefesinin önemli bir işlevidir.

Görev anlayışımız ne olursa olsun içsel yaptırım, tek ve aynıdır. İş, ahlaki mahiyetine göre en ciddi olaylardan, muhtemel kopuşlara kadar, görevin her türlü ihlali halinde harekete geçen kendi aklımızda bir his, yoğun veya hafif bir acıdır. Bu his, tarafsız olduğunda, tümü fer'i olan şartlarla ve görevin belli bir

³⁵ KURER (2016), s. 15 vd.

³⁶ Mill, (2006), s. 206.

kısmı yerine saf görev anlayışı ile ilişkilendirildiğinde vicdanın özüdür; ancak gerçekte içinde bulunduğu karmaşık fenomende, basit bir gerçeğin çevresi sempati, aşk ve en çok da korkudan, her türlü dinî histen; çocukluk ve geçmiş hatıralarından; özgüvenden, kendini başkalarına kanıtlanma isteğinden ve hatta bazen kendini alçaltmaktan sıyrılmış, ikincil yapılanmalarda kabuk bağlamıştır.³⁷

Bu his birçok bireyde kendi bencil hislerinin kuvvetine oranla ikincil seviyededir ve genelde ikisi de eksiktir. Ama bu hisse sahip olanlarda doğal bir hissin tüm özelliklerini gösterir. Bu his, birey tarafından eğitimin bir uydurması, ya da toplumun gücü ile dayatılan bu yasa olarak değil, yokluğu kendilerinin aleyhine olacak bir simge olarak algılanır. Bu görüş yüce mutluluk ahlakının en üst yaptırımıdır. Gelişmiş hislere sahip tüm akılların dış yaptırımlar olarak adlandırdığım yaptırımlar tarafından göze alınan dışarıdakileri önemseme güdüsüne karşı değil, onunla birlikte çalışmaya iter ve bu yaptırımların yokluğu veya aksi yönde bir hareket, kendi içinde karakterin hissizliğine ve düşüncesizliğine nazaran daha kuvvetli, bağlayıcı bir güç oluşturur; çünkü zihni, ahlakî açıdan boş olan azınlık, çıkarları aksini gerektirmedikçe başkalarına önem vermemek yönünde bir hayat planı çizebilirler. Gelişim teorisi çerçevesinde ifade özgürlüğü bu yüzden bir hayli önem taşımaktadır.

SONUÇ

Nefret suçunun yukarıda belirttiğimiz gibi gelişmekte olan ülkelerde gayet olumlu bir yönü olmakla beraber, olumsuz yanı da vardır. Gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunu toplumun her kesiminin topluma ve ekonomiye katılmasıdır. Bunu eyleme koymak için ise toplumu kendine karşı korumak gerekir ve ceza hukuku ile yasaklar konması yoluyla, bazı kesimlere karşı yapılan nefret söylemleriyle katılımı engelleyen faaliyetlerin önüne geçilmek istenmektedir. Ancak bu türlü yöntemler uzun vadede gelişimi engelleyen faaliyetlere dönüşebilir.

Nitekim Mill'in ifade özgürlüğü hakkındaki görüşünün bu çerçevede ele alınması gerekmektedir. İfade özgürlüğü ne kadar önemli olsa da, Mill için mutlak değildir. Mill ifade özgürlüğünü herkesin serbestçe görüşünü ifade etmesine karşın ifade özgürlüğünün bir amaca odaklı olduğunu ve bu amacın da toplumun gelişmesi olduğunu ifade etmektedir. Toplumun gelişmesi için

³⁷ Mill, (2006), s. 204.

elbette bazı ifadeler itici olabilir ve toplumu veya kişileri rencide edebilir. Mill'e göre bugün rencide edici olan görüşler yarın rencide edici özelliğini kaybeder. Bu yüzden de nefret suçu gibi duygusallığa dayanan suçların bize göre devlet tarafından kısıtlanmaması gerekmektedir. Çünkü bir toplumun gelişim kaynağı olan görüş ve ifade özgürlüğünün kısıtlanması, o toplumun uzun vadede gelişimini engeller.

Mill'in zarar prensibi devletin ne zaman müdahale edeceğine ne zaman çekimser davranacağına dair bir ölçü vermektedir. Bu ölçü, Mill'e göre bazen çekimser (minimalist) bazen müdahalecidir (paternalist). Bu yüzden bazı yorumcuların ortaya attığı gibi Mill'in zarar prensibi ne tam paternalist ne de minimalisttir. Bu yorumlar Mill'in zarar prensibinin esas amacı olan gelişimi sağlamasını yanlış okumaktadır. Zarar prensibinin yukarıda belirttiğimiz gibi esas amacı gelişimi sağlamak olduğu için, bir yandan birey otonomisini sağlamak öbür taraftan toplumsal otonomi ve sosyal kontrolü pekleştirmektir.

KAYNAKLAR

- COMTE, Auguste. Auguste Comte and Positivism: The Essential Writings. Transaction Publishers, New York, 1975.
- ÇAKAR, Bekir. "Avrupa ve ABD'de Artan Salgın: Nefret Suçu". The GLOBAL: A Journal of Policy and Strategy, C. 1, S. 2, 2016. <http://www.academia.edu/download/46435846/makale-5.pdf>. (E.T. 05.03.2019).
- COMTE, Auguste. Auguste Comte and Positivism: The Essential Writings, New York 1975.
- DYZENHAUS, David, "John Stuart Mill and the Harm of Pornography", Ethics, C. 102, S. 3, 1992, ss. 534–551.
- GEORGE, William H., "Auguste Comte: Sociology and the New Politics", American Journal of Sociology, C. 33, S. 3, 1927, ss. 371–381.
- HAMBURGER, Joseph, John Stuart Mill on Liberty and Control, New Jersey, 2001.
- HARCOURT, Bernard E., "The Collapse of the Harm Principle" The Journal of Criminal Law and Criminology (1973-) C. 90, S. 1, 1999, ss. 109–194.
- HARRIS, Abram L., "John Stuart Mill's Theory of Progress", Ethics, C. 66, S. 3, 1956, ss. 157–75.
- KEMP, Tom, Industrialization in Nineteenth Century Europe, New York, 2014.
- KURER, Oskar, John Stuart Mill (Routledge Revivals): The Politics of Progress, New York, 2016.
- MILL, John Stuart, Hürriyet Üstüne, (Çev.) DOSTEL, M. Osman, Ankara, 2012.
- — —, The Positive Philosophy of Auguste Comte, New York, 1873.
- MILL, John Stuart ve WARNOCK Mary. Utilitarianism and On Liberty; Including Mill's Essay on Bentham and Selections from the Writings of Jeremy Bentham and John Austin, 2. Baskı, Berlin, 2003.
- SINAR, Hasan. 'Türk Hukuku'nda Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenleme Çalışmaları', Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 2, 2003.
- TOPAKKAYA, Arslan. 'Hobbes, Locke, Rousseau ve Kant Hukuk Felsefelerinde Bireysel Özgürlükle Toplumun Genel İradesi Arasındaki İlişkinin Kurulumu Üzerine Bir Analiz'. Düşünen Siyaset, S. 24, 2007, ss. 55–66.

TURNER, Piers Norris, "Harm and Mill's Harm Principle", *Ethics*, C. 124, S. 2 (2014): 299–326.